

Gjennomstrømning og frafall i lærerutdanningen

AV PEER ANDERSEN

På bakgrunn av NOKUT har man foretatt en systematisk kartlegging av allmennlærerstudenter ved Høgskolen i Finnmark for å finne mer presise tall for gjennomstrømning og frafall. Selv om de fleste avbrudd av studier skjer i startfasen, er det bemerkelsesverdig at hele 21 prosent av studentene slutter i løpet av det tredje året eller senere. Man fant også grupper av studenter som står oppført som sluttet, men som i virkeligheten har fullført studiene.

I oktober 2004 fikk NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) i oppdrag fra daværende Utdannings- og forskningsdepartementet å gjennomføre en evaluering av allmennlærerutdanningen i Norge. Som en del av dette arbeidet ble det i september 2005 lagt frem en midtveisrapport (NOKUT 2005). Høsten 2006 ble det lagt frem en hovedrapport (NOKUT 2006 del 1) og en institusjonsrapport for hver høgskole (NOKUT 2006 del 2). Til grunn for disse rapportene lå en egenvurderingsrapport og et faktaark med nøkkeltall, som den enkelte høgskole hadde laget. I tillegg gjennomførte også NOKUT institusjonsbesøk på den enkelte høgskole.

Ett av punktene som NOKUT så på, var gjennomstrømningstall for allmennlærerutdanningen. I hovedrapporten konkluderer NOKUT med at fullføringsprosenten blant allmennlærerstudentene er urovekkende lav. Basert på institusjonene sine egne rapporter konkluderer NOKUT med at kun 46 % av studentene gjennomfører studiet. Evalueringspanelet i NOKUT peker også på at svært få institusjoner har gjennomført systematiske rapporter og analyser av gjennomstrømning og frafall (NOKUT 2006 del 2 s. 37).

På grunn av usikkerhet rundt de innrapporterte dataene fra institusjonene besluttet NOKUT å gjennomføre en undersøkelse med gjennomføring og frafall som tema. NIFU STEP fikk i oppdrag å gjennomføre denne undersøkelsen. NIFU STEP sin rapport (Næss og Vime 2006) ble lagt frem i juni 2006. NIFU STEP stiller i likhet med NOKUT spørsmålsteget ved om registreringen ved institusjonene i tilstrekkelig grad fanger opp om studentene faktisk har fullført studiene eller ikke. I institusjonsrapporten konkluderer NOKUT med at det kan se ut som Høgskolen i Finnmark (HIF) mangler gode rutiner for analyser av og rapportering på frafall og gjennomstrømning (NOKUT 2006 del 2 s. 82:83).

På bakgrunn av NOKUT sine funn og konklusjoner har jeg, i samråd med ledelsen ved HIF, bestemt meg for å gjøre en systematisk kartlegging av alle allmennlærerstudenter som har begynt ved HIF fra 1998 og frem til og med 2007. Hovedmålet var å finne presise tall for gjennomstrømning og frafall. Jeg gjorde imidlertid noen andre interessante funn som jeg kommer tilbake til senere. I innsamlingen av data har jeg basert meg på M-STAS, som var det studieadministrative systemet HIF brukte.

GJENNOMSTRØMNING

OG FRAFALL PÅ LANDSBASIS

Som en del av evalueringen sendte den enkelte høgskole inn et faktaark med nøkkeltall, herunder tall for gjennomstrømning fra 1997- til og med 2000-kullet. Samlet for hele landet viser dette datamaterialet at 46 % av studentene som begynte i 1999, fullførte allmennlærerutdanningen. Av disse var det 87 % som gjennomførte utdanningen på normert tid. Datamaterialet viser også at det var et frafall på 35 % i utdanningen (NOKUT 2005). Variasjonene mellom de ulike institusjonene er store, og gjennomstrømningsprosenten varierer mellom 30 og 60 % (NOKUT del 2 s 37).

NIFU STEP sin undersøkelse er omfattende og ble publisert i juni 2006 som arbeidsnotat 23/2006. NIFU STEP ser på både gjennomstrømning og frafall. I tillegg analyserer de hvilke faktorer som påvirker gjennomstrømningen, og de belyser også forskjeller mellom ulike kategorier av studenter og mellom institusjonene. NIFU STEP har brukt registerdata fra Statistisk sentralbyrå i sin undersøkelse. De har konsentrert seg om kullene som startet på allmennlærerutdanningen i 1999 og 2003, og de har fulgt kullene frem til 1. oktober 2004. Kullet som begynte i 1999 har de kunnet følge gjennom 5 år, og dermed fange opp hvor mange som fullfører, hvor mange som klarer det på normert tid og hvor mange som har avbrutt utdanningen. For 2003-kullet er det mindre informasjon å hente ut, da de bare var inne i sitt andre år da NIFU STEP avsluttet datainnsamlingen. NIFU STEP har kun sett på studenter som begynte på allmennlærerutdanningen i 1999 og 2003 og som tidligere *ikke* hadde gått på høyere utdanning. Dette utvalget utgjør bare 50–60 % av dem som begynte på allmennlærerutdanningen i 1999 og 2003 (Næss og Vime 2006 s. 13).

Hvis vi ser nærmere på tallene i NIFU STEP sin rapport, ser vi at på landsbasis har 48 % av de som er med i undersøkelsen fullført allmennlærerutdanningen. Dette tallet avviker lite fra det

Foto: Kai Jensen, SCANPIX

som NOKUT kom frem til basert på institusjonene sine egne rapporteringer. NIFU STEP har også funnet at det er store variasjoner mellom de ulike lærestedene. De to skolene med svakest resultat hadde en gjennomføringsprosent på bare 37 %, mens den med sterkest resultat hadde en gjennomstrømning på 68 %. NIFU STEP konkluderer med at det er 35 % som klarer utdanningen på normert tid, mens 13 % av ulike årsaker bruker lengre tid (Næss og Vime 2006).

NIFU STEP har i sin undersøkelse sett på hvor stort frafallet er i allmennlærerutdanningen. Hvis vi ser på 1999-kullet, har NIFU STEP funnet at 27 % har avbrutt utdanningen. Av disse har 44 % avbrutt studiene uten å begynne på noen annen høyere utdanning, mens 56 % har begynt på annen høyere utdanning. I tillegg opererer NIFU STEP med en kategori som de har kalt «ikke vitnemål». Denne utgjør 12 % av hele kullet. I denne kategorien finner vi studenter som har påbegynt det 4. studieåret, men som likevel ikke er registrert med fullført allmennlærerutdanning (Næss og Vime 2006). I denne gruppen vil en nok finne både studenter som har avbrutt utdanningen og studenter som ved en senere anledning har fullført utdanningen. Hvor mange av disse som faktisk har fullført og hvor mange som har avbrutt studiene, har ikke NIFU STEP undersøkt.

Hvis vi ser på når studentene avbryter utdanningen, viser det seg at de fleste slutter i løpet av første klasse. NIFU STEP konkluderer med at om lag 20 % avsluttet i løpet av første året, om lag 5 % avsluttet i løpet av andre året, mens det bare var 0,4 % som avbrøt studiene i løpet av 3. studieår (Næss og Vime 2006). Det er verdt å merke seg at NIFU STEP ikke har noen kategori for dem som avbrøt i løpet av 4. studieår eller senere. Studenter i denne gruppen har NIFU STEP plassert i kategorien «ikke vitnemål».

NIFU STEP hevder at mange av studentene fikk problemer i avslutningsfasen av utdanningen. Ifølge NIFU STEP var det etter fire år 74 % av studentene som fremdeles holdt på med

allmennlærerutdanningen. Av hele utvalget var det 62 % som hadde fulgt normert studieprogresjon. Etter NIFU STEP sin definisjon vil det si at de var i gang med sitt 4. studieår. NIFU STEP peker på at blant dem som hadde fulgt normert studieprogresjon, var det bare 56 % som faktisk fullførte utdanningen dette året. Det var 8 % som ikke fullførte utdanningen, mens resten fortsatt studerte (Næss og Vime 2006). At bare 56 % av de som har fulgt normert studieprogresjon de tre første årene har fullført utdanningen, er i utgangspunktet oppsiktsvekkende. Jeg tror imidlertid ikke at dette gir et reelt bilde av hvordan situasjonen er for studenter som er inne i sitt 4. studieår. NIFU STEP sin definisjon på at de har fulgt normert studieprogresjon er at de er på det klassetrinnet de skal være i henhold til studieplanen. Dette betyr at studenter som har registrert stryk i et eller flere fag tidlig i studiet, men som likevel følger den opprinnelige klassen, er registrert med at de følger normert studieprogresjon. Ut ifra mine undersøkelser fra HIF fant jeg et betydelig antall studenter som var registrert med stryk i ett eller flere fag, men som likevel gikk i den opprinnelige klassen. Disse vil da i forhold til NIFU STEP sin definisjon ha fulgt normert studieprogresjon. De fleste av studentene i denne kategorien ved HIF fullførte aldri lærerutdanningen. Men dette har ikke sin årsak i at det var det fjerde studieåret de fikk problemer. Problemene startet for de fleste av dem allerede i det første eller andre studieåret. De ble sittende med ett eller flere fag som de manglet og som de aldri fikk tatt opp igjen med tilfredsstillende resultat. Å si at denne kategorien fikk problemer i avslutningsfasen gir et litt feil bilde av virkeligheten. Det var svært få, om noen, som hadde fullført de tre første årene på ved HIF og som fikk problemer i det 4. studieåret.

GJENNOMSTRØMNING OG

FRAFALL VED HØGSKOLEN I FINNMARK

NIFU STEP konkluderer med 47 % av studentene som begynte på allmennlærerutdanningen

ved HIF i 1999, fullførte utdanningen. Landsgjennomsnittet for 1999-kullet var på 48 %, så HIF er omtrent på gjennomsnittet ifølge NIFU STEP (Næss og Vime 2006). Jeg har i min kartlegging prøvd å finne ut hvor stor gjennomstrømningen var for kullene fra 1998 til 2003. Jeg avsluttet innsamling av data i mars 2008. Det betyr at det siste kullet som var ferdig på det tidspunktet, var 2003-kullet. I tabell 1 er tallene fra 1998 til 2003 presentert.

Av tabellen ser vi at det er 527 studenter som har fått tilbud og sagt ja til studieplass, mens 280 studenter har fullført allmennlærerutdanningen. Det gir en gjennomføringsprosent på 53,13 %. Som vi ser så er det store variasjoner fra kull til kull. Den desidert høyeste gjennomføringspro-

senten har klassen som startet i Midt-Troms i 2003. I denne klassen har 68,52 % fullført utdanningen. Det svakeste kullet er heltidsklassen som startet i Alta i 2001. I denne klassen var det bare 35,42 % som gjennomførte utdanningen. Jeg har i denne omgang ikke gjort noe forsøk på å finne ut noe om årsaken til de store variasjonene.

Hvis vi ser på 1999-kullet i Alta som NIFU STEP også har undersøkt, ser vi at mine tall er litt høyere enn det NIFU STEP opererer med. Jeg har funnet ut at 53,23 % av studentene som startet i Alta dette året gjennomførte utdanningen, mens NIFU STEP har konkludert med at 47 % gjennomførte. At mine tall er litt høyere skyldes antagelig at det er studenter som har fullført utdanningen etter at NIFU STEP var ferdig med

Tabell 1: Gjennomstrømning ved HIF fra 1998 til 2003

År	Sted	Form	Organisering	Studenter som begynte	Studenter som har fullført	Prosent
1998	Alta	Heltid	Ukentlig	96	55	57,29
1999	Alta	Heltid	Ukentlig	62	33	53,23
1999	Vadsø	Deltid	Samlinger	33	18	54,55
1999	Kirkenes	Deltid	Samlinger	28	15	53,57
2000	Alta	Heltid	Ukentlig	41	21	51,22
2000	Hammerfest	Deltid	Samlinger	47	22	46,81
2001	Alta	Heltid	Ukentlig	48	17	35,42
2001	Alta	Deltid	Samlinger	38	23	60,53
2002	Alta	Heltid	Ukentlig	38	18	47,37
2003	Alta	Heltid	Ukentlig	42	21	50,00
2003	Midt-Troms	Heltid	Samlinger	54	37	68,52
Sum				527	280	53,13

Heltid: Studiet var et fulltidsstudium

Deltid: Studiet var 75 % av fulltid de 4 første årene og fulltidsstudium det 5. året

Ukentlig: Det ble gitt ukentlig undervisning

Samling: Undervisningen var samlingsbasert, med ca. 8 samlinger i året.

sitt arbeid. En skal også huske på at NIFU STEP ikke har med de som har tatt høyere utdanning før 1999 i sitt datamateriale. Det kan også gjøre at det blir litt forskjeller.

Et annet interessant spørsmål er hvor mange av studentene som fullfører utdanningen på normert tid. Hvis vi ser på kullene fra 1998 til 2003 så har 237 fullført utdanningen på normert tid, mens 43 studenter har brukt lengre tid enn normert. Normert tid for lærerutdanningen er 4 år på fulltid og 5 år på deltid. Studenter som har fullført sin utdanning ved å ta utsatt eksamen på høsten, er også med i gruppen av dem som har klart det på normert tid. Det betyr at blant dem som fullfører klarer 84,64 % det på normert tid. Hvis vi ser på hele studentmassen, vil 44,97 % ha fullført utdanningen på normert tid. De 43 studentene som ikke klarte det på normert tid, brukte fra et halvt år til 4 år ekstra. I gjennomsnitt brukte de 1,43 år ekstra for å få fullført utdanningen sin.

Høgskolen i Finnmark har de siste 30 årene hatt en betydelig desentralisert virksomhet. Jeg har sett på om det er forskjeller i gjennomføringsprosenten på klasser med ukentlig undervisning og samlingsbasert undervisning. I klassene med samlingsbasert undervisning har totalt 57,50 % av studentene gjennomført utdanningen, mens 50,46 % av dem som gikk i klasser med ukentlig undervisning, fullførte utdanningen. Vi ser at gjennomføringsprosenten er noe høyere for de samlingsbaserte klassene enn klassene med ukentlig undervisning. Hvis vi sammenligner klassene som gikk på heltid i forhold til de som gikk på deltid så er forskjellene små, med gjennomføringsprosent på henholdsvis 53,02 og 53,42.

I forrige avsnitt så vi på hvordan frafallet hadde vært på landsbasis for 1999-kullet. Vi skal nå se på hvordan det har vært ved HIF for kullene fra 1998 til og med 2007. Av de 732 studentene som har fått tilbud om studieplass ved HIF fra 1998 og frem til og med 2007, har 223 valgt å avbryte studiene før de var ferdige. Det er også 50 stykker som har fått tilbud om studieplass, men som ikke møtte opp ved studiestart. Tabell 2 gir en oversikt over når studentene valgte å avbryte utdanningen.

Tabell 2. Oversikt over når studentene avbrøt studiene

Tidspunkt for avbrudd	Antall	Prosent
Ikke møtt opp	50	18,32
Umiddelbart	40	14,65
I løpet av 1. år	106	38,83
I løpet av 2. år	20	7,33
I løpet av 3. år	14	5,13
I løpet av 4. år	20	7,33
Senere enn 4. år	23	8,42
Sum	273	100 %

De som er plassert i kategorien umiddelbart, er studenter som har begynt på studiene, men som har sluttet av i løpet av august eller september det første året. Tabellen viser at det er klart flest som slutter i løpet av det første året. Av de 682 studentene som har møtt opp på utdanningen, er det 146 som har sluttet i løpet av første året. Dette tilsvarer ca. 21 %. Dette tallet samsvarer bra med det NIFU STEP fant for 1999-kullet på landsbasis. Det som er litt bemerkelsesverdig er at det faktisk er nesten 21 % som slutter i løpet av 3. år eller senere. Dette tilsvarer 8 % av dem som møtte på utdanningen. De aller fleste av disse sliter med å bestå eksamen. Noen få mangler kun et enkelt fag som de ikke klarer å bestå til tross for at de har prøvd å ta eksamen både 3 og 4 ganger, men de fleste av dem mangler flere fag. Her ser vi at mine tall avviker en del fra det NIFU STEP kom frem til. NIFU STEP opererer i praksis ikke med noe frafall etter andre studieår. Flertallet av de som er registrert som sluttet ved HIF i fjerde året eller senere, ville havnet i kategorien «ikke vitnemål» hos NIFU STEP, da disse gjerne har begynt i 4. klasse, men ikke fått vitnemål fordi de mangler ett eller flere fag fra tidligere.

ANDRE FUNN

NIFU STEP kommenterer at de ikke er sikre på om registreringen ved skolene og rapporteringen

til SSB fanger opp om studentene har fullført utdanningen eller ikke (Næss og Vime 2006 s. 5).

Ganske tidlig i mitt arbeid fant jeg studenter som var oppført som sluttet i M-STAS, men som likevel viste seg å være ferdig med studiene. Disse studentene hadde ikke fått vitnemål selv om de oppfylte kravene for å få vitnemål. Ved HIF var det 14 stykker i denne kategorien. Årsakene til at de ikke hadde fått vitnemål var flere, og det virker som om det er uheldige enkeltepisoder mer enn systematiske feil som er årsaken. Noen årsaker som kan nevnes, er at praksis ikke er registrert inn i M-STAS, valgfag er registrert på et annet studieprogram enn allmennlærerutdanning i M-STAS, søknad om innpassing av fag er ikke registrert inn i M-STAS osv.

Det var også en annen studentkategori som jeg ganske tidlig ble oppmerksom på. Det var en gruppe studenter som hadde gått enten to år på heltid eller tre år på deltid ved HIF og som var oppført som sluttet til tross for at de hadde gjennomført alle fagene med bestått resultat til normert tid. Etter en nærmere sjekk av disse viste det seg at 9 av disse studentene hadde fullført utdanningen ved en annen høyskole og fått vitnemålet sitt utskrevet derfra, uten at HIF hadde fått beskjed om det. Årsaken til at dette skjedde var at den gangen var praksisen at det var den institusjonen hvor studenten fullførte pedagogikkfaget som skrev ut vitnemålet. I rammeplanen som disse studentene gikk etter, ble pedagogikken avsluttet tredje studieår for heltidsklassene og fjerde studieår for deltidsklassene. Det forklarer hvorfor disse studentene ikke fikk vitnemål fra HIF. I min oversikt over hvor mange som har fullført utdanningen, er disse ni studentene tatt med.

OPPSUMMERING

Jeg har i mitt arbeid brukt M-STAS systematisk og sett på samtlige studenter ved HIF fra 1998 til 2007. Ved å jevnlig (f. eks en gang i året) gå gjennom data i M-STAS kan en oppnå flere ting.

- NOKUT har kritisert institusjonene for dårlige rutiner for å kartlegge gjennomstrøm-

ning og frafall. Ved en årlig gjennomgang av M-STAS kan en få laget presise oversikter over gjennomstrømning og frafall.

- Fra tid til annen blir det gjort feil i registreringen. Ved en årlig gjennomgang kan en få avdekket eventuelle feil på et langt tidligere tidspunkt og få rettet dem opp med en gang.
- Et ikke ubetydelig antall studenter går flere år på utdanningen uten at de har noen realistisk mulighet til å fullføre. Ved en systematisk gjennomgang av M-STAS kan en gripe tak i disse studentene på et langt tidligere tidspunkt og kalle dem inn til en veiledningssamtale.

REFERANSER

BREKKE, M., GERMETEN S., JENSEN, E.B., JENSEN, Ø., SJØVOLL, J. (red.) (2007). Desentralisert lærerutdanning i nord. Fra nødøsning til fullverdig alternativ. Eureka forlag
HØGSKOLEN I FINNMARK (2005). Faktaark for allmennlærerutdanningen ved Høgskolen i Finnmark, Alta
HØGSKOLEN I FINNMARK (2005). Egenvurdering av allmennlærerutdanningen fra Høgskolen i Finnmark, Alta
NÆSS, T. OG VIME, N. (2006). Gjennomføring og frafall blant allmennlærerstudenter. Oslo, NIFU STEP Arbeidsnotat 23/2006.
NOKUT (2005). Evaluering av allmennlærerutdanningen Midtveisrapport fra eksternt komité. Oslo, NOKUT.
NOKUT (2006). Evaluering av allmennlærerutdanningen 2006. Del 1. Hovedrapport. Oslo, NOKUT.
NOKUT (2006). Evaluering av allmennlærerutdanningen 2006. Del 2. Institusjonsrapporter. Oslo, NOKUT.

PEER ANDERSEN er cand. scient i anvendt matematikk og ansatt som høyskolelektor i matematikk ved Høgskolen i Telemark, der han primært underviser innenfor allmennlærerutdanningen. Han har tidligere erfaring i tilsvarende stilling og som studieleder ved Høgskolen i Finnmark. Han har blant annet skrevet oppgavebøker innenfor matematikk.